

Een paar lessen over ruimte en

Studie Energielandschappen Vlaanderen energie

EMILE REVIER [POSAD SPATIAL STRATEGIES]

In 2014 voerde Posad, in samenwerking met Resourcedesign, UGent en 3E, het onderzoek 'Energielandschappen Vlaanderen' uit in opdracht van het Team Vlaams Bouwmeester, de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) en de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO). Het bleek een bepalend project in de ontwikkeling van ons bureau, waar het werken aan de energietransitie de afgelopen jaren een steeds belangrijker thema is geworden.

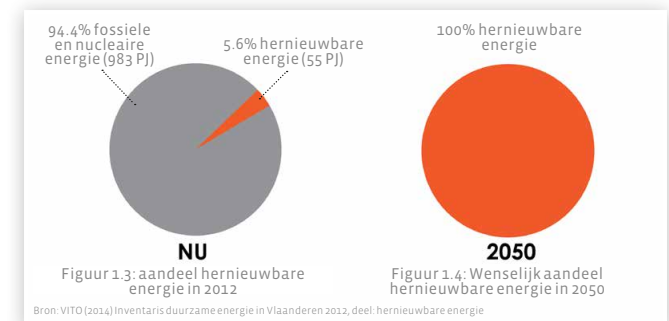
Vóór Energielandschappen Vlaanderen hadden we wel al diverse opdrachten uitgevoerd in dit veld, maar dan telkens op lokaal of regionaal niveau. De bovenregionale schaal dwong ons op een andere manier na te denken over de opgave. Tijdens dit onderzoek hebben we een aantal belangrijke lessen kunnen trekken voor iedereen die aan de slag gaat met de energietransitie.

Om de in Europa afgesproken doelstellingen te halen zal Vlaanderen tegen 2050 zijn uitstoot van broeikasgassen met 80 tot 90 procent moeten verminderen. Dit houdt in dat er zowel een reductie van energieconsumptie vereist is als een transitie naar hernieuwbare energiebronnen.

De tijdsfactor maakt deze doelstelling nog moeilijker haalbaar. Van nog geen zes procent aandeel hernieuwbare energie in 2012 moeten we naar 100 procent in 2050. Dit vraagt niet alleen om de aanpassing van een energiesysteem, maar ook om een systeemverschuiving van centrale naar decentrale opwekking en opslag. Het balanceren van vraag en aanbod is een uitdaging waar netbeheerders vandaag al mee te maken hebben. Er is haast geboden, maar gaat dit wel samen met de vaak zeer traag werkende veranderingsprocessen in de ruimte?

De opgave is zo groot en moet zo snel worden aangepakt dat men de neiging heeft de olifant in de kamer dan maar te negeren. Twee benaderingen zien we vaak terugkomen. Bij een grote groep leeft het idee dat we dankzij de technologische vooruitgang in de niet al te verre toekomst de klus relatief eenvoudig zullen kunnen klaren. Andere mensen willen graag zo snel mogelijk handelen, maar weten niet goed waar te beginnen. In beide gevallen gebeurt er feitelijk niets.

Gelijktijdig met de vraag vanuit de Vlaamse overheid *hoe* de energietransitie ruimtelijk vormgegeven kan worden, kregen wij vanuit de Nederlandse overheid de vraag *wie* de energietransitie

het beste kon gaan realiseren. We ontdekten dat het antwoord op die tweede vraag in hoge mate afhangt van de ruimtelijke context. En afhankelijk van wie je aanwijst, zal er ook een ander ruimtelijk effect zijn op het landschap. Het ruimtelijk beeld zal sterk verschillen naargelang de energie-opwekking wordt ontwikkeld door particulieren, collectieven of juist grote partijen als energiebedrijven.

Bepalende keuzes

De energietransitie leidt tot zeer bepalende keuzes in landgebruik en heeft vrijwel overal een ruimtelijk effect. Om de totale energiebehoefte van Vlaanderen te dekken, zou een windmolenpark nodig zijn dat 72 procent van het oppervlak van Vlaanderen beslaat. Zouden we alleen maar zonnepanelen willen gebruiken, dan hadden we 21 procent van het oppervlak nodig. Een andere optie is het verbouwen van biomassa, maar dat zou een areaal vereisen dat maar liefst drie keer groter is dan Vlaanderen. De energieopwekking die nodig is om aan de behoefte te voldoen vraagt veel ruimte. En laat dit in het zeer versnipperde Vlaamse landschap nu net een schaars goed zijn.

Om te begrijpen hoe wezenlijk de ruimtelijke opgave is, waren twee publicaties voor ons van grote waarde. In *The Third Industrial Revolution* van Jeremy Rifkin wordt de magnitude van de energietransitie geschetst. Rifkin voorspelt dat de omschakeling